

Молоткіна Ю. О.,
аспірант кафедри документознавства
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

НОВІТНІ ІНШОМОВНІ ЛЕКСЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕМАТИКИ В МОВІ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ІНТЕРНЕТ-ВИДАНЬ

Анотація. У статті проаналізовано новітню іншомовну лексику в мові провідних українських інтернет-видань. Виявлено, що запозичення вживаються не лише в якості іншомовних вкраплень, а й набувають певного стилістичного навантаження та можуть підлягати лексичній диференціації. Аналіз новітніх лексичних запозичень засвідчив, що на сучасному етапі найбільшу частку серед іншомовних лексем, зафіксованих в українських мережових засобах масової інформації, становлять запозичення із соціально-економічної лексики англійської мови.

Ключові слова: сучасна українська мова, публіцистичний стиль, українські інтернет-видання, іншомовні лексеми, соціально-економічна лексика.

Постановка проблеми. Функціонування слів іншомовного походження є актуальним напрямом дослідження сучасних українських мовознавчих студій. Запозичення лексем є природним явищем для всіх мов, але протягом останніх двох десятиліть спостерігається інтенсифікація процесів проникнення чужомовних слів в українську мову. Через низку екстралінгвальних чинників більшу частину новітньої запозиченої лексики складають англіцизми. Лексеми англомовного походження почали з'являтися в українському лексиконі ще в XIX ст., але тоді процес їхнього запозичення ще не відзначався особливою інтенсивністю. Проникнення англіцизмів посилювалося наприкінці XX ст. – на початку XXI ст., а саме – після розпаду СРСР та проголошення Україною своєї незалежності. Це було пов'язано з процесом розширення та зміцнення економічних, політичних, міжнародних культурних контактів, із швидким розвитком науки та техніки та появою великої кількості нових реалій в усіх сферах життя суспільства.

Мовознавці по-різному оцінюють процес запозичення англіцизмів. Одні вважають це збагаченням лексичного складу української мови [1]. Інші, навпаки, мають досить пуристичні погляди й звинувачують авторів та журналістів у надмірному і часто недоречному захопленні «модними» іншомовними словами [2]. Проте кількість іншомовних лексем з кожним днем зростає й перед дослідниками постають нові проблеми щодо їх уживання.

Однією з таких проблем є лексична диференціація новітніх запозичень, оскільки кількість слів іншомовного походження є безпрецедентно великою, й на сьогоднішній день запозичуються не тільки окремі лексеми, а й цілі пласти іншомовної лексики. Крім того, слід зазначити, що чужомовні слова вживаються не лише як певні вкраплення, «їх творчо обробляють та пристосовують до чужого для них середовища, яке виявилось цілком сильним, щоб підпорядкувати собі чуже» [3, с. 55]. Лексеми іншомовного походження не просто пристосовуються до мовних норм мови-реципієнта, вони набувають певного стилістичного забарвлення та вживаються в різних функціональних стилях сучасної україн-

ської мови. Засоби масової інформації відіграють важливу роль у поширенні новітніх запозичень, оскільки саме через них «активно доносять до споживачів інформацію нові лексеми» [3, с. 55]. Також велику роль у популяризації іншомовних слів відіграють інтернет-комунікації, саме тому ця наукова розвідка присвячена дослідженню чужомовних лексем в мові онлайн-газет, оскільки сьогодні наявними є процеси технологізації суспільства, й інтернет-газети стають набагато поширенішими, ніж їхні друковані аналоги. Це зумовлює актуальність цього наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження, присвячені вивченню особливостей адаптації та функціонування слів англомовного походження, належать в українській лінгвістиці до числа пріоритетних і посідають вагоме місце.

Велика кількість мовознавців досліджували причини проникнення іншомовних запозичень в українську мову. Цьому питанню присвячено чимало праць сучасних дослідників, а саме: Л.М. Архипенко [4, с. 55–62], Н.В. Гудима [5], В.П. Сімонок [6, с. 226] та ін.

Функціонування іншомовної лексики в різних терміносистемах досліджували: Л.Д. Малевич (у водному господарстві) [7], М.І. Навальна (в сучасних мас-медіа) [3, с. 55–64], С.А. Федорєць (у рекламі) [8] та ін.

Аспекти змін семантичної структури запозичених слів та особливості їхньої семантичної адаптації розглядали Н.В. Гудима [9], Т.Б. Лукінова [10], В.П. Сімонок [11] та ін.

Проблему стилю та мовної структури новинних текстів досліджували Т. ван Дейк [12], Т. Дроняєва [13], Л. Дускаєва [14], Г.Я. Солганік [15] тощо.

Проте, незважаючи на чималу кількість праць, присвячених проблематиці запозичень та структурі текстів засобів масової інформації, функціонування слів англомовного походження в сучасних мас-медіа та їх лексична диференціація, на нашу думку, є недостатньо дослідженими.

Мета статті – проаналізувати шари запозиченої лексики в дискурсі сучасних українських онлайн-газет.

Виклад основного матеріалу. У мові газет зі стилістичної точки зору вживається найбільш неоднорідна лексика. Тут зустрічається лексика з усіх функціональних стилів української мови, що зумовлено різноманітністю тем та жанрів: соціально-політична лексика та фразеологія, суспільно-політичні терміни, різноманітні неологізми, модні слова, лозунги, слова іншомовного походження, емоційно-забарвлена лексика [16, с. 39]. До цього часу вживання лексичних запозичень досліджувалося в контексті їх використання як засобів виразності для того, щоб привернути увагу читачів та утримати їх інтерес (наприклад, у рекламних оголошеннях) [16, с. 39]. Проте велика кількість запозичень у текстах сучасних українських мас-медіа обумовлює їх лексичну диференціацію, оскільки до

української мови сьогодні проникають цілі шари іншомовної лексики, й тематика запозичень є надзвичайно різноманітною.

Ядром лексики засобів масової інформації є суспільно-політична лексика. Зміна влади, ідеології та політичного устрою в державі спричинює виникнення новітніх найменувань суспільно-політичного характеру, що постійно проникають у мас-медіа [17, с. 96]. Ураховуючи активізацію міжнародних відносин України з іншими державами та панівне становище англійської мови на світовій арені, цілком природним є те, що в українську мову запозичується суспільно-політична лексика англійської мови.

Досить поширеним у ЗМІ є запозичення *лобі* (англ. *lobby* – коридор). Це політичний термін, який позначає «скоординовану практику обстоювання інтересів чи чинення тиску на законодавців і чиновників неурядовими організаціями, фінансово-промисловими групами чи етнічними спільнотами на користь того або іншого рішення». Вважається, що цей термін походить від практики відвідувати депутатів у Центральному Вестибюлі Британського Парламенту (англ. *Central Lobby*) [18]. На ґрунті української мови це запозичення звузило свою семантичну структуру, оскільки в мові-джерелі воно також використовується для найменування кімнати в Британському Парламенті, де проводять зустрічі урядовці та для позначення приміщення при вході в готель або будь-якої іншої великої будівлі [19]. В українській мові це слово вживається здебільшого як політичний термін. Напр.: «*Лобі Юлії Тимошенко – йдеться про просування у США «боротьби із пропагандою Росії та Китаю», «фінансової підтримки та «енергетичної незалежності» України коштами із офшору»* («Українська правда», 27.10.2016 р.).

Часте вживання запозичення *лобі* в мові інтернет-газет призвело до утворення від нього похідних афіксальним способом: *лобіст*, *лобіювати*, *лобістський* тощо. Напр.: «*Аби з'ясувати, хто в Україні та з якою метою сьогодні користується послугами американських лобістів»* («Українська правда», 27.10.2016 р.); «*Лобіюють законопроект відразу шість організацій, зокрема University of Northern Iowa, University of California, College of William & Mary, American Jewish Committee, Joint Baltic American National Committee і вже згадана вище британська Aveiro CP»* («Українська правда», 27.10.2016 р.); «*Офіс Aveiro CP у Північній Ірландії знаходиться за адресою масової реєстрації – у такій нехитрий спосіб приховано справжнє ім'я замовника та джерело фінансування лобістських послуг»* («Українська правда», 27.10.2016 р.).

Іншим запозиченням зі сфери політики, зафіксованим у мові українських ЗМІ, є англіцизм *панамгейт* (англ. *Panama Gate* – панамські ворота). Це неофіційна назва офшорного скандалу, який спровокував витік конфіденційних документів панамської юридичної компанії *Mossack Fonseca*, в якому фігурували впливові світові політики, бізнесмени та відомі люди – від українського президента Петра Порошенка і друзів російського лідера Володимира Путіна до футболіста Ліонеля Мессі і сина колишнього генсека ООН Кофі Аннана [18; 20; 21]. Напр.: «*Втім, без сумніву можна стверджувати, що «панамгейт» вплинув на ефективність кампанії проти виходу»* («Європейська правда», 24.06.2016 р.); «*Проблема в тому, що величезні махінації з офшорами стають відомими широкому колу громадян хіба що під час чергового «панамгейту», а дрібні масові порушення на кшталт неоформленого у магазині працівника можна спостерігати щодня»* («Економічна правда», 3.11.2017 р.).

Протягом останніх років в українських мас-медіа активно вживається лексема *піар* [22, с. 67]. Англійська аббревіатура *PR* («*public relations*») перекладається як «зв'язки з громадськістю» й використовується для найменування «особливого виду діяльності, спрямованого на формування громадської думки з широкого спектра питань». Слово *піар* здебільшого застосовується стосовно політичних акцій та виборчих кампаній, у меншій мірі – стосовно бізнесової, рекламної та благодійної діяльності [3, с. 58–59]. Як зазначає Т.М. Полякова, «найперша поява лексеми *піар* у мові засобів масової інформації належить саме до політичної сфери діяльності, що підтверджується і частотністю аналізованої інновації в суспільно-політичних дискурсах» [22, с. 72]. Часте вживання цього англіцизму призвело до появи значної кількості лексем, утворених внаслідок поєднання основи *піар* з самостійним словом за допомогою інтерфікса (Навальна, 2011: 59). Напр.: «*Петро Порошенко відкрив новий політичний сезон потужним піар-туром країною»* («Українська правда», 12.09.2017 р.); «*Чому саме тут є місце українського президента? – запитувався Порошенко на відкритті школи у Наварії на Львівщині. Він, напевно, вже знав, що у соцмережах обурюються його піар-гастролям»* («Українська правда», 12.09.2017 р.); «*Адже на прикладі цього піар-турне чиновники по всій країні можуть стимулювати подібні піар-акції зі значними коригуваннями кошторисів проєктів»* («Українська правда», 12.09.2017 р.).

Відносно нещодавно в українську мову була запозичена лексема зі сфери суспільних відносин *камінг-аут* (англ. *coming out* – вихід). *Камінг-аутом* називають процес визнання особою своєї належності до якоїсь сексуальної або гендерної меншини [18]. Ця лексема також звузила своє значення в порівнянні зі своїм прототипом у мові-джерелі. В англійській мові фразове дієслово *come out* має безліч значень, серед яких: 1) ходити з кимось до будь-якого громадського місця; 2) поява на ринку нової книжки, фільму, продукції тощо; 3) з'явитися; 4) оголошувати певну інформацію; 5) виводити плями чи бруд [19]. Напр.: «*Кевін Спейсі розповів, чи є життя після звинувачень і камінг-ауту»* («Знај.ua», 19.03.2018). Однак це запозичення також набуло нового значення на ґрунті української мови й часто вживається у ЗМІ як синонім поняття «викриття», здебільшого саме в політичній тематиці. Напр.: «*Профспілки звинувачують Олланда у визнанні світоглядного банкрутства. Він робить свій ліберальний камінг-аут, вважає Жан-Клод Маї із профспілки Force Ouvrière»* («Українська правда», 16.01.2014 р.); «*Відомий кремлівський пропагандист Володимир Соловйов вирішив зробити гучний «камінг-аут», наразі показавши світові своє справжнє обличчя»* («Знај.ua», 27.03.2018 р.).

Чималу групу серед іншомовних лексем складає економічна іншомовна лексика. Це обумовлено тим, що одними з перших запозичень з англійської мови були саме слова з економічної сфери. На початку 90-х років ХХ ст. «процес запозичення відбувається на фоні розширених українсько-зарубіжних відносин у різних галузях економіки, фінансів, торгівлі, банківської справи, ринкової економіки. В українську мову потрапляє велика кількість економічних, фінансових, комерційних, торгових термінів з англійської мови: *андеррайтинг, лізинг, бартер, дилер, дистриб'ютор, мерчандайзер, промоушен, холдинг* тощо» [4, с. 41–42]. Тому природним є те, що мова сучасних українських ЗМІ насичена економічною лексикою англійського походження, й у зв'язку з глобалізаційними процесами українська мова продовжує запозичувати економічну лексику англійської мови.

Поширеним сьогодні в ЗМІ є запозичення *офшор* (англ. *offshore* – за межами берега) та його похідні, утворені афіксальним способом (напр. *офшорний*). *Офшор* – це територія або країна, що має привабливо низькі або нульові ставки на всі чи деякі види прибутків іноземних компаній [18]. Запозичення *офшор* звузило свою семантику і вживається в українській мові переважно в економічному значенні. Напр.: «*Арешт на ці активи накладено у 2014 році, зміна власників деяких офшорів відбулася після цього*» («Українська правда», 18.01.2018 р.); «*68 українців (55 чоловіків та 13 жінок) фігурують у міжнародному розслідуванні щодо офшорів Paradise Papers*» («Українська правда», 6.12.2018 р.); «*Самопоміч вимагає створити у парламенті тимчасові слідчі комісії (ТСК) із розслідування діяльності президента Петра Порошенка в контексті офшорного скандалу*» («Українська правда», 4.06.2016 р.).

Відносно новим в економічній тематиці є запозичення *стартап* (англ. *start up* – починати). *Стартапом* називають нещодавно створену компанію, що володіє обмеженим набором ресурсів та будує свій бізнес на основі інновацій або інноваційних технологій [18]. Цей англіцизм не змінив своєї семантичної структури, оскільки в мові-джерелі він також позначає малий бізнес, який щойно започаткувався [19]. Напр.: «*На шляху до «єдинорогу»: як Кирил Бігай побудував стартап з потенціалом у мільярд доларів*» («Українська правда», 2.10.2016 р.); «*Ідея для стартапу: які страхові продукти потрібні цифровому світу*» («Економічна правда», 23.03.2018 р.). У вжиток увійшло й похідне від *стартап* запозичення – *стартапер* (той, хто займається *стартапами*). Напр.: «*Кабміну довелося на рівні країни взяти на себе роль ініціатора, стимулюючи створення кооперативів високими рівнем покриття стартаперів*» («Економічна правда», 12.03.2018 р.); «*Один з найважливіших факторів, що сприяє технологічному прориву маленької Естонії, – розвинута інфраструктура для стартаперів*» («Економічна правда», 26.06.2017 р.).

Широковживаним в економічній тематиці також є англіцизм *ф'ючерс* (англ. *future* – майбутнє). Це стандартний документ, який засвідчує зобов'язання придбати цінні папери, товари або кошти у визначений час та на визначених умовах у майбутньому [18]. Це запозичення має свої похідні, утворені афіксальним способом (напр., прикметник *ф'ючерсний*), що свідчить про його глибокий ступінь освоєння в системі української мови. Напр.: «*Ціна листопадових ф'ючерсів на нафту марки WTI зросла на 0,95% – до 50,77 долара за барель*» («Українська правда», 26.10.2016 р.); «*Станом на 07.57 вартість травневих ф'ючерсів на північноморську нафтову суміш марки Brent опускалася на 0,89% – до 41,22 долара за барель*» («Українська правда», 23.03.2016 р.); «*В Україні запрацювали перші торги ф'ючерсами на поставку зерна*» («Економічна правда», 2.08.2017 р.); «*Нацбанк України погодив ПАТ «Українська біржа» зразкові форми ф'ючерсних контрактів на курс долар США – українська гривня, а також на ціну однієї трійської унції афінованого золота*» («Економічна правда», 29.12.2014 р.); «*3 ІІ червня 2013 року на Московській біржі можна буде купити ф'ючерсний контракт на валютну пару гривня–долар за 15% від вартості валюти*» («Економічна правда», 30.05.2013 р.).

Висновки. Аналіз іншомовних лексем, зафіксованих у сучасних українських інтернет-газетах, засвідчив, що велику частку серед новітніх запозичень складають англіцизми, які прийшли із суспільно-політичної та економічної лексики англійської мови. Це пов'язано, насамперед, із глобалізаційними

процесами у світовій економіці та активізацією міжнародної суспільної та політичної діяльності України. Англомовні лексеми зі сфери економічної лексики були одними з перших запозичень, які почали освоюватися всіма рівнями мовної системи української мови, тому природним є те, що їхня частка в різних функціональних стилях є досить великою. Іншомовні лексеми в публіцистичному стилі сучасної української мови потребують подальшого наукового дослідження, оскільки їх кількість невідомо зростає, й лексеми надходять не лише із суспільно-політичної та економічної тематики, а й з інших тематичних груп англійської мови. Отже, проблема лексичної диференціації є актуальним питанням у сучасній україністиці.

Література:

1. Панасюк І.М. Англіцизми навколо нас: аномалія чи норма? URL: http://irynapanasiuk.blogspot.com/2015/10/blog-post_25.html
2. Дьолог О.С. Новітні англіцизми – збагачення чи засмічення української мови? URL: <http://movoznavstvo.com.ua>
3. Навальна М.І. Динаміка українського лексикону української періодики початку ХХІ ст.: монографія; Нац. акад. наук України, Ін-т укр. мови. К.: Вид. дім Дмитра Бураго, 2011. 328 с.
4. Архипенко Л.М. Іншомовні лексичні запозичення в українській мові: етапи і ступені адаптації (на матеріалі англіцизмів у пресі кінця ХХ – початку ХХІ ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2005. 314 с.
5. Гудима Н.В. Вплив мовних та позамовних чинників на збагачення словникового складу сучасної української літературної мови. URL: <http://litmisto.org.ua/?p=25529>
6. Сімонок В.П. Семантико-функціональний аналіз іншомовної лексики в сучасній українській мовній картині світу. Х.: Основа, 2000. 332 с.
7. Малевич Л.Д. Мовна і позамова детермінованість процесів термінологічного запозичення. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: «Філологічна». 2010. Вип. 14. С. 411–415.
8. Федорець С.А. Англійські запозичення в мові сучасної української реклами: автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.01 «Українська мова». Харків, 2005. 18 с.
9. Гудима Н.В. Семантична адаптація запозичених лексем у сучасній українській літературній мові. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. 2013. Вип. 32 (1). С. 27–31.
10. Лукінова Т.Б. Українська лексика: семантичні зміни в запозичених словах. Мовознавство. 2013. № 2–3. С. 18–38.
11. Сімонок В.П. Розширення семантичної структури запозичених слів. Науковий вісник ДДПУ імені І. Франка. Серія «Філологічні науки». Мовознавство. 2016. Т. 2. № 5. С. 96–99.
12. Дейк ван Т.А. Анализ новостей как дискурса. Язык. Познание. Коммуникация. М.: Прогресс, 1989.
13. Дроняева Т.С. Информационный подстиль. Язык СМИ как объект междисциплинарного исследования: учебное пособие. М.: МГУ, 2003. С. 273–298.
14. Дускаєва Л. Мовна структура новинних текстів мережевих видань. Вісник Львівського університету. Серія «Журналістика». 2013. Вип. 37. С. 390–396.
15. Солганик Г.Я. Стилистика текста: учебное пособие. М.: Флинта, Наука, 1997.
16. Грицай І.С. Мовні особливості сучасних засобів масової інформації. URL: http://xn--e1aajfpcds8ay4h.com.ua/files/image/konf%209/konf%209_5_9.pdf
17. Богатырева Н.А., Ноздрин Л.А. Стилистика современного немецкого языка – Stilistik der deutschen Gegenwartssprache: учеб. пособие для студ. лингв. вузов и фак. М.: Издательский центр «Академия», 2005. 336 с.

18. Словотвір. URL: <http://slovotvir.org.ua/>
19. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
20. Панамагейт: засновників компанії Mossack Fonseca затримали. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/news-38933625>
21. Панамагейт. Усі факти та викриття офшорного скандалу в інтерактивній хронології. URL: <https://tsn.ua/svit/panamageyt-usi-fakti-ta-vikritya-ofshornogo-skandalu-v-interaktivniy-hronologiyi-628574.html>
22. Полякова Т.М. Лексичне запозичення піар у російському публіцистичному стилі (на матеріалі російськомовних ЗМІ останнього десятиліття XX – початку XXI ст.). Мовознавство. 2002. № 4–5. С. 66–72.

Молоткіна Ю. О. Новые лексемы иноязычного происхождения социально-экономической тематики в современных украинских интернет-издательствах

Анотація. Стаття посвящена аналізу новітньої іноязычної лексики в речі ведучих українських інтернет-видавань. Доказано, що заїмствовання використовуються не тільки в якості іноязычних вкраплення, але і набувають певної стилістическу навантажену і можуть підлягати лексическу диференціації. Ана-

ліз новітніх лексических заїмствованій показав, що на сьогоднішній день найбільшу частку серед іноязычних лексем, зафіксованих в українських мережевих засадах масової інформації, складають заїмствовання із соціально-економіческу лексики англійску мови.

Ключевые слова: соременний український мов, публіцистический стиль, українські інтернет-видавання, іноязычні лексеми, соціально-економіческу лексика.

Molotkina Y. New borrowed lexemes of social-economic thematic in the contemporary Ukrainian online newspapers

Summary. The article is devoted to the analysis of the newest borrowed lexemes in the discourse of the leading Ukrainian online newspapers. It is proved that lexical borrowings are used not only as foreign language elements, but they also acquire a certain stylistic load and can fall into lexical differentiation. The analysis of the latest lexical borrowings has shown that today, the greater part of borrowed lexemes taken from the Ukrainian online mass media is borrowed from the socio-economic lexicon of the English language.

Key words: contemporary Ukrainian language, journalistic style, Ukrainian online mass media, borrowed lexemes, socio-economic vocabulary.